

Nieuwsbrief

samenwerkingsverband **West**

Deze nieuwsbrief verschijnt in verschillende edities, voor de samenwerkingsverbanden Oost, Zuid, West en Noord.
Een gedeelte van de inhoud is voor alle edities gelijk.

Het schooljaar 2010-2011 is begonnen: nieuws en belangrijke data

Voor u ligt de eerste nieuwsbrief van het schooljaar 2010-2011 van het Samenwerkingsverband Passend onderwijs Amsterdam West. Graag informeren wij u in deze brief over de uitbreiding van de VIA. Dit wordt het centrale loket voor de voorbereiding van cluster 2, 3 en 4 indicaties, inclusief ondersteunende jeugdzorg en de verwijzingen naar het speciaal basisonderwijs. Daarnaast treft u een artikel aan over de ervaring van de St. Janschool met het implementatietraject van de observatiefunctie en een stuk over de opbrengsten van het project Learning by doing. Verder een artikel over de Consulente Onderwijs Amsterdam (COA). Het Samenwerkingsverband kan de COA inzetten om u te helpen bij de invoering van handelingsgericht werken (HGW). Ten slotte spraken wij met Noëlle Pameijer over (HGW) en met de OKC-managers, Greetje Spruyt -werkzaam in West- en Arianne Heijdenrijk -werkzaam in Nieuw West- over de Ouder-en-Kindcentra (OKC's). Met deze interviews markeren wij de twee belangrijkste inhoudelijke speerpunten van dit schooljaar: het verder invoeren van HGW en het stimuleren van het wijkgericht werken. Beide speerpunten hebben als doel om kinderen in de wijk dat onderwijs en die ondersteuning te bieden die zij nodig hebben.

Overigens hoeven scholen dat niet alleen te doen. Zij kunnen daarbij gebruik maken van diverse instellingen die gerichte (jeugd)zorg of gezinsondersteuning bieden, zoals het OKC. Het Samenwerkingsverband stimuleert dat HGW verder in gang vindt op alle scholen en dat partnerorganisaties met de werkwijze bekend zijn. Daarnaast zal het wijkgericht werken geleidelijk aan over het hele gebied zijn beslag krijgen. Hiervoor heeft het bestuuroverleg voor scholen die in hun wijk willen samenwerken middelen beschikbaar om bijvoorbeeld te voorzien in menskracht om deze samenwerking in gang te zetten dan wel te stimuleren. Deze middelen kunnen nu al via de coördinatie (a.nolen@oog.nl) bij het bestuuroverleg worden aangevraagd.

Het beleid met alle activiteiten voor het schooljaar 2010-2011 zijn uitgewerkt in het zorgplan, dat nog voor de zomervakantie door het bestuuroverleg vastgesteld. Het zorgplan ligt nu bij de (G)MR-en ter instemming. Zodra de (G)MR-en akkoord zijn met het zorgplan 2010-2011 ontvangt u een tweede nieuwsbrief. Daarin staat een samenvatting van het zorgplan (met begroting) en vindt u een overzicht van alle activiteiten die dit schooljaar staan gepland. Na het akkoord

van de (G)MR-en zal het bestuuroverleg ook de middelen beschikbaar stellen die nodig zijn om in het werk te voorzien.

Aart Nolen, coördinator SWV West

Wist u dat:

- Er op **8 september** vanaf 19.00 uur in het Community Center Einstein een voorlichting voor de oudergeleding van de (G)MR wordt gehouden. Mocht u zich daarvoor willen opgeven dan kunt u dat doen bij Yvette Wettstein via 020 6400982 of via de e-mail: y.wettstein@oog.nl.
- Dennis Bode, algemeen directeur van de stichting Westelijke Tuinsteden, na het vertrek van René Peeters tot nieuwe voorzitter van het samenwerkingsverband is benoemd.
- Hassan el Hachhouchi, bestuurder van KOLOM, het penningmeesterschap overneemt van Dennis Bode.
- Het OKC Nieuw West op **4 november** om 15.30 uur een voorlichtingsbijeenkomst over positief opvoeden in het Ouder-en-Kindcentrum Osdorp (Evertsweertplantsoen 3a, 1069 RK Amsterdam) organiseert. Lees hierover in het artikel op pagina 9
- Er op **7 oktober** van 13.00-17.00 een bijeenkomst over het schoolmaatschappelijk werk (SMW) in het basisonderwijs plaatsvindt. Prof. Jo Hermanns en prof. Dolf van Veen verzorgen de *keynote* speeches. De bijeenkomst zal het karakter hebben van een 'zoekconferentie' om samen in kaart te brengen wat het primair onderwijs bij de gezinsaanpak aan ondersteuning nodig heeft.

Handelingsgericht werken: van 'wat het kind heeft of is' naar 'wat het kind nodig heeft'

Handelingsgericht werken, een omslag in denken?

Noëlle Pameijer schreef samen met Tanja van Beukering en Sonja de Lange het boek *Handelingsgericht werken, een handreiking voor schoolteams*. Dit boek heeft besturen en samenwerkingsverbanden aangezet tot het kiezen voor handelingsgericht werken. Pameijer en collega's zetten in hun boek de zeven uitgangspunten van handelingsgericht werken (HGW) uiteen in een prachtige, sterke structuur. Zij verwoorden voor velen de drijfveren voor werken in het onderwijs. Simone van Dijk, consulent onderwijs bij Consulenten Onderwijs Amsterdam (COA) had het voorrecht Pameijer te interviewen op 13 april 2010.

1. Waarin onderscheidt handelingsgericht werken (HGW) zich van oplossingsgericht werken (OGW)?

HGW bevat aspecten van OGW. We hebben daar dankbaar gebruik van gemaakt, toch zijn er naast overeenkomsten ook verschillen. Beide methodes vullen elkaar in die zin mooi aan. Een overeenkomst is bijvoorbeeld dat HGW en OGW beiden belang hechten aan de positieve aspecten van kinderen, leerkrachten en ouders. Vragen als 'Wanneer lukt het doelgedrag wel (zoeken naar de uitzondering)?' en 'Wat betekent dat voor onze aanpak?' en 'Hoe bouwen we dit succes uit?' komen in beide methodieken voor.

Ook zijn beide werkwijzen doelgericht: ieder probleem wordt vertaald naar een doel; een vaardigheid die een kind kan ontwikkelen. Vragen hierbij zijn: 'Wat wil je als leerkracht met deze groep, deze leerling of deze ouders bereiken?' en 'Welke vaardigheden heb je hiervoor nodig?'. We evalueren ook ieder gesteld doel. Verder werken we in beide methodieken samen met kind, leerkracht en ouders. We zien hen als ervaringsdeskundigen,

formuleren samen met hen doelen en benutten hun eigen oplossingen. Maar er zijn ook verschillen. HGW analyseert een problematische situatie: 'Wat is er aan de hand?'. Vanuit deze situatieanalyse of verklaring zoeken we naar oplossingen. Bij HGW is er aandacht voor problemen en voor diagnostische informatie. Deze informatie is ook nodig om reële doelen te kunnen bepalen. Het begrijpen van de situatie is een middel om een goed plan van aanpak te kunnen maken.

Ter illustratie, wanneer we weten dat een kind kenmerken van een autismespectrum stoornis heeft, dan begrijpen we bepaald gedrag van die leerling. We zullen hierdoor ook andere sociale verwachtingen hebben van dit kind. Van een druk en makkelijk afgeleid kind verwachten we bijvoorbeeld een kortere tijd van zelfstandig en geconcentreerd werken dan van een rustig kind met een sterk concentratievermogen. OGW richt zich daarentegen direct op de oplossing: 'Wat werkt al en hoe kunnen we dat versterken? Een verklaring van de situatie is hiervoor niet nodig, want we richten ons op de oplossing.

Bij HGW mogen we het doel van kind of ouders bijstellen. Als we een doel te hoog of te laag vinden, dan kunnen we dat in overleg met het kind of de ouders bijsturen, dus lager of hoger maken. OGW werkt direct vanuit de doelen van kind of ouder, sluit daarbij aan en stuurt in die zin minder.

Ten slotte, HGW hecht eraan om zoveel als mogelijk verantwoorde instrumenten en inzichten te gebruiken en om vooral maatregelen toe te passen waarvan de werkzaamheid is bewezen. Bij OGW hoeft dit niet per definitie, iedere oplossing is goed als deze maar werkt.

2. Hoe verhoudt handelingsgericht werken (HGW) zich tot opbrengstgericht werken?

Opbrengstgericht werken kun je zien als een uitwerking van het zesde uitgangspunt van HGW:

Doelgericht werken.

Het schoolteam formuleert korte en lange termijn doelen voor het leren, de werkhouding en het sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen en evalueert deze in een cyclus van planmatig handelen.

Het gaat dan om vragen als: 'Waar willen we naartoe?' en 'Wat hebben we daarvoor nodig?' en 'Wat willen we bereiken met onze school, ons team, deze groep, deze leerling of deze ouders?'

Het gaat dus om doelgericht werken op individueel niveau, maar ook op groeps- en schoolniveau.

1. Een autisme spectrum stoornis (ASS), is een ontwikkelingsstoornis met een neurobiologische oorzaak.

HGW is breder dan opbrengstgericht werken, want het is doelgericht werken volgens de andere zes uitgangspunten van HGW.

Het gaat dan om vragen als 'Wat heeft een leerling nodig om zijn/haar doel te kunnen behalen?' en 'Wat zijn de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht om dit te kunnen bieden?'.

De gestelde doelen benutten we bij HGW ook in de samenwerking: leerkrachten bespreken hun doelen met leerlingen en hun ouders. Kleine, snelle doelen hebben daarbij de grootste kans van slagen en geven je als leerkracht houvast bij het geven van feedback aan je leerlingen.

3. Waarom is het stellen van doelen zo belangrijk binnen HGW?

Doelen voor leerlingen zijn hard nodig, want zonder doelen hebben schoolteams geen richting en dan kunnen ze elkaar en leerlingen geen effectieve feedback geven. Ook is er dan geen mogelijkheid om het werk te evalueren.

Doelen bepalen is ook de eerste stap bij het formuleren van onderwijsbehoeften. Ze zijn tevens nodig om te evalueren of het opgestelde plan heeft gewerkt. Als leerkracht probeer je het een en ander bewust uit, experimenteer je met verschillende aanpakken en reflecteer je op de effecten ervan. Vanuit deze onderzoekende houding zoekt een leerkracht gericht naar aanknopingspunten hoe verder te gaan.

HGW concretiseert adaptief onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding. Ambitieuze doelen en effectieve feedback zijn hiervan belangrijke kenmerken. Daarom werken we bij HGW steeds met concrete korte- en lange termijn doelen. We evalueren deze systematisch in een cyclus van planmatig handelen.

Het stellen van uitdagende doelen geldt voor alle leerlingen, ook voor de leerlingen die extra begeleiding nodig hebben. Ook deze leerlingen profiteren van hoge verwachtingen. Dit geldt zowel voor taal en rekenen, als voor de werkhouding en sociale competenties. Leerlingen die effectieve feedback ontvangen, blijken aanzienlijk hogere leerprestaties te behalen dan leerlingen die dit niet krijgen.

4. Op welke manier zorgt HGW ervoor dat het de ontwikkeling van kinderen positief beïnvloedt?

Heel simpel eigenlijk, omdat de methode is gebaseerd op wat werkt! En om-

dat we in teamtrainingen op scholen ervaren dat het leidt tot een omslag in denken en handelen.

We verleggen de gedachte van 'wat het kind heeft' naar 'wat het kind nodig heeft'. Dat is een wezenlijk verschil. We blijven hierdoor niet hangen in 'dit kind heeft ADHD en is ongemotiveerd'. Daar kun je eindeloos over praten, maar het

probleem wordt er alleen maar groter van en het lost niets op.

We zoeken met HGW bewust naar de mogelijkheden van het kind, van de klas/groep en zijn ouders: 'Wat kunnen en willen ze wel?'. Vanuit deze gedachte beantwoorden we de vraag 'Wat willen we met deze leerling bereiken?' en dan gaan we samen na wat het kind hiervoor nodig heeft. Zo'n gesprek is veel

Uitgangspunten van handelingsgericht werken (HGW)

De laatste jaren is er in het onderwijs veel belangstelling voor handelingsgericht werken (HGW). Het is een planmatige werkwijze waarbij leerkracht, interne begeleider en leidinggevende zeven uitgangspunten toepassen.

Handelingsgericht werken beoogt de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen te verbeteren. Ook concretiseert het adaptief onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding, zodat een schoolteam beter kan omgaan met verschillen tussen leerlingen.

De zeven uitgangspunten zijn:

1. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal.
Wat heeft een leerling nodig om een bepaald doel te behalen? Hoe kan de leerkracht de leerling hierbij zo goed mogelijk ondersteunen?
2. Afstemming en wisselwerking.
Het gaat niet alleen om het kind, maar om het kind in wisselwerking met zijn omgeving. Wat is de situatie van het betreffende kind in zijn specifieke omgeving, kijkend naar de school- en thuissituatie?
3. Het zijn de leerkrachten die 't doen.
Leerkrachten realiseren Passend onderwijs. Zij leveren daarmee een cruciale bijdrage aan een positieve ontwikkeling van leerlingen op het gebied van leren, werkhouding en sociaal-emotioneel functioneren. Dus, wat hebben leerkrachten nodig en wat zijn hun ondersteuningsbehoeften voor het bieden van Passend onderwijs?
4. Positieve aspecten van kind, leerkracht, groep, school en ouders zijn van groot belang.
Naast problematische aspecten zijn deze positieve aspecten nodig om de situatie te begrijpen, ambitieuze doelen te stellen en om een succesvol plan van aanpak te maken en uit te voeren.
5. Samenwerking is nodig voor realisatie van een effectieve aanpak.
Samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, ouders, interne en externe begeleiders is noodzakelijk. Dit vergt constructieve communicatie tussen betrokkenen, zodat zij samen de situatie analyseren, doelen formuleren en zoeken naar oplossingen.
6. Doelgericht werken.
Het schoolteam formuleert korte en lange termijn doelen voor het leren, de werkhouding en het sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen en evalueert deze in een cyclus van planmatig handelen.
7. De werkwijze is systematisch, in stappen en transparant.
Betrokkenen weten hoe de school wil werken en waarom. Er zijn heldere afspraken over wie wat doet, waarom, hoe en wanneer. Teamleden zijn open over hun manier van werken en over hun plannen en motieven. Formulieren ondersteunen hen hierbij.

zinvoller, prettiger en het geeft meer perspectief. Ook hebben we gemerkt dat leerkrachten anders met leerlingen en ouders omgaan, ze hen positiever benaderen en dat krijgen ze dan weer terug, namelijk een ouder die meedenkt over de aanpak op school en hier thuis ook aan werkt. Ze krijgen op deze manier waardering voor elkaars betrokkenheid en inzet. Dat motiveert niet alleen de leerkracht en de ouder, maar ook het kind.

Het is voor kinderen cruciaal dat school en ouders op één lijn zitten en constructief met elkaar samenwerken. Het gedrag van een kind op school kan snel verbeteren als de ouders zich achter de aanpak van de leerkracht of het schoolbeleid scharen en dit aan hun kind kenbaar maken. Bijvoorbeeld in de trant van: 'Wat een goed plan van je juf of meester, daar gaan we samen aan werken!'

Uit onderzoek weten we dat naarmate de samenwerking tussen school en ouders verbetert, de schoolprestaties en het welbevinden van het kind op school toenemen. En dat hoeft helemaal niet zoveel extra tijd te kosten. We praten namelijk al voortdurend met leerlingen en hun ouders. Het gaat om het stellen van een andere vraag of het geven van een andere reactie. Kortom, het is de attitude die het doet.

5. Als een leerkracht of een directeur zegt 'het is oude wijn in nieuwe zakken', wat zou jij dan zeggen?

Leuke vraag, dan zou ik in eerste in-

trappen op het noemen van een wijn waar je nog nooit van hebt gehoord. Maar die gevulde wijnzak biedt wel een handzaam kader om zicht te krijgen op de kwaliteit van je onderwijs en waar je als school heen wilt.

6. Welke valkuil is er bij het implementeren van HGW in een school?

Er zijn er wel meer dan één! Je zou kunnen zeggen: 'HGW is niets nieuws, ik doe het al lang!' Dan benut je het kader van HGW niet als spiegel om te reflecteren: 'Wat doe ik al handelingsgericht en wat zou nog handelingsgericht kunnen?' Dat is zonde, want je kunt HGW benutten bij het bewust worden van wat je doet en waarom dat werkt. Dan ga je van 'onbewust bekwaam' naar 'bewust bekwaam'. Dan pas kun je hetgeen je doet overdragen aan je collega's (leren van elkaar), ouders en leerlingen.

Een andere valkuil is dat het team reageert in de trant van 'Nee hè, weer wat nieuws! We hebben Weer Samen Naar School (WSNS) en de rugzak gehad. Nu is er Passend Onderwijs, 1- zorgroute, groepsplannen, HGW, opbrengstgericht werken en ontwikkelingsperspectief. Houdt het dan nooit op?' Men ervaart het als verschillende projecten die zich

niet dat het gaat lukken'. Daar kun je eindeloos over vergaderen. Het motto van HGW is 'van discussiëren naar doen', dus gewoon uitproberen en dan weet je of het werkt!

Veel leerkrachten blijken verrast over de oplossingen die leerlingen of ouders noemen tijdens HGW en ze ervaren dit als een eye-opener, omdat die leerling

Het motto van HGW is 'van discussiëren naar doen'

en ouder opeens in een hele andere rol zitten. Dan gaan ze ermee door, want het werkt.

Een andere valkuil is dat men HGW associeert met formulieren, zoals voor groepsplannen. Dan heeft men het idee dat als je die formulieren maar invult, je handelingsgericht werkt. Dat is niet zo. Het gaat er juist om dat je wat aan die formulieren hebt, dat ze je ondersteunen, een geheugensteun zijn en houvast geven voor je dagelijks handelen. Tenslotte is er de valkuil van enthousiast beginnen, dingen uitproberen en de effecten ervan bemerken. Maar door de drukte van alledag verwatert HGW vervolgens. Daarom is het belangrijk om de dingen die werken levend te houden, bijvoorbeeld door op elke teamvergadering even te beginnen met een 'HGW-succes'. Een teamlid vertelt dan iets over HGW dat zij met succes uitgeprobeerd heeft.

7. Wat levert HGW, behalve voor de kinderen, de leerkrachten, intern begeleiders en directeurs op?

Het levert leerkrachten, intern begeleiders en directeurs een gemeenschappelijk kader op: ze spreken dezelfde taal en streven hetzelfde na. Het is als een kader voor discussie te gebruiken: Wat spreekt ons wel/niet aan? Hoe past het bij onze schoolvisie en -missie? Wat hebben we eraan? Wat levert het ons op? HGW als kader geeft houvast en duidelijkheid, het voorkomt misverstanden. Veel leerkrachten, intern begeleiders en directeurs merken direct dat hun gesprekken met ouders en leerlingen veel prettiger en constructiever verlopen. Het biedt hen ook de mogelijkheid om hun dagelijkse werk naast de HGW-lat te leggen. Een lat die is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek over wat werkt in de praktijk

HGW is een systematische manier van werken, niet meer en niet minder. Het is zeker niet de oplossing van alle problemen in het onderwijs!

stantie zeggen: 'Leerkracht of directeur, je hebt helemaal gelijk!' Maar er zitten wel speciale wijnen in, bijvoorbeeld gebaseerd op wat blijkt te werken en passend bij het onderwijs van nu. Deze wijnen zijn geselecteerd op hun kwaliteit en bruikbaarheid en ze zijn met elkaar in verband gebracht, voordat ze in die nieuwe zak zijn gegoten. Kortom, HGW bevat inderdaad niet iets totaal nieuws. Je kunt me vast niet be-

opstapelen. Maar al deze ontwikkelingen hangen samen, ze overlappen elkaar en streven hetzelfde na. Het is de kunst om de samenhang ertussen te zien, te puzzelen en juist niet te stapelen, zodat je er grip op krijgt. HGW kun je daarbij als kapstok gebruiken om je onderwijs passender te maken.

Dan is er ook nog de valkuil van eindeloos discussiëren: 'Dat kunnen onze leerlingen/ouders toch niet' of 'Ik denk

en op vele jaren van praktijkervaring. Maar let op: HGW is een systematische manier van werken, niet meer en niet minder. Het is zeker niet de oplossing van alle problemen in het onderwijs!

8. Wat is je mooiste herinnering aan jouw favoriete juf of meester?

Toen ik 10 jaar oud was, verhuisden we van de Verenigde Staten naar Nederland. Ik sprak wel wat Nederlands en kon het redelijk lezen, maar om de een of andere reden had ik enorme moeite met spelling. Ik bleef bijvoorbeeld steeds maar ei/ie door elkaar halen.

De leerkracht gaf daarop een keer klasikaal hardop negatieve feedback. Dat herinner ik me nog levendig. Ik stond voor het bord en moest 'meisje' opschrijven, het werd natuurlijk 'miesje'. 'Noëlle, je zit nu in groep 7 en je weet nog niet het verschil tussen een miesje

en een meisje!', aldus de juf. Daar werd hard om gelachen, ik vond het vreselijk, schaamde me rot en werd er nog tijden mee gepest.

Toen was er die invaljuf, die het gezien had in mijn schrift en me even apart nam in de pauze. Ze gaf me een compliment dat ik al zo goed Nederlands sprak, besprak die ei/ie -kwestie met me, relateerde het aan de Amerikaanse spelling. Toen hebben we samen een ezelsbruggetje bedacht en dat heeft me nog jaren geholpen! Mijn favoriete juf is dus de juf die me opmerkte, even alleen met me sprak, me een compliment gaf en samen met mij naar een oplossing zocht. Nu ik het zo verwoord, realiseer ik me dat de invaljuf al handelingsgericht werkte en dat in 1969!

9. Pameijer is school-, GZ- en kinderpsycholoog. Zij is werkzaam bij SWV

Annie M.G.Schmidt en bij Kwaliteit in Nascholing (Hilversum). Denk je dat jij vanuit jouw werk een verschil hebt gemaakt voor een kind? En hebben jouw ervaringen in het onderwijs je gemotiveerd om jouw methodiek van HGW te gaan ontwikkelen?

Helaas heb ik de effecten van mijn werk nooit systematisch bijgehouden, onderzocht en geëvalueerd. Ik kan dus niet bewijzen dat mijn aanpak een blijvend positief effect heeft gehad op de kinderen met wie ik werkte. Ik baseer me dan ook op onderzoeken waaruit blijkt dat een positieve relatie met één volwassene voor een kind al een verschil kan maken. Juist bij die kwetsbare kinderen die het zwaar hebben op school of thuis. Daar zijn prachtige voorbeelden van uit onderzoek, zoals die bijzondere leerkracht van groep 3, Miss A, die een enorme impact op al haar leerlingen

had (zie paragraaf 1.4 van mijn boek *Handelingsgericht werken, een handreiking voor schoolteams*). Ook in de literatuur zijn talloze voorbeelden waarin de leerkracht ertoe doet. Bijvoorbeeld het boek 'De as van mijn moeder'. De meeste leerkrachten reageerden negatief op de wens van dat jongetje om geschiedenis te gaan studeren: 'Jij gaat net als iedereen hier later ook in de mijnen werken'. Maar dan is er opeens die ene leerkracht die zegt: 'Wat een goed idee, dat past heel goed bij jou, dat kun jij, dat gaat je zeker lukken'. Deze leerkracht heeft de jongen zijn hele leven als steun meegenomen. Dat vind ik prachtig! Wat mezelf betreft, ik heb wel die indruk dat ik, vooral op de korte termijn, in staat ben om een moeilijke situatie op school in een positieve richting om te

buigen. Ik zie dan namelijk dat de leerkracht, leerling en ouders weer vol goede moed aan de slag gaan en dat het hen lukt om hun doelen te bereiken. Maar op de lange termijn durf ik het niet

die gesprekken en huisbezoeken haar sterkten. Ze dankte me daarvoor, omdat ze dacht dat het zonder mijn steun vast heel anders was gelopen. Dat heeft me natuurlijk diep geraakt. Ik heb haar zeer

Nu ik het zo verwoord, realiseer ik me dat zij al handelingsgericht werkte en dat in 1969!

met zekerheid te zeggen, maar ik hoop het natuurlijk ontzettend. Onlangs kreeg ik een e-mail van een meisje dat ik tien jaar geleden op school had begeleid. Zij was toen acht jaar. Het was ten tijde van een uithuisplaatsing. Ze vertelde me hoe goed het nu met haar ging, over haar herinneringen aan die periode en hoe

bedankt, omdat ze me met deze e-mail sterk motiveert om zo door te gaan, om me 100% te blijven inzetten voor ieder kind dat het nodig heeft.

Simone van Dijk, consulent onderwijs (COA)

Observatiefunctie, een manier van handelingsgericht werken

Begeleiding van het implementatietraject van de observatiefunctie op de St. Janschool

De observatiefunctie is een manier van handelingsgericht werken (HGW). Hoe de observatiefunctie het beste gestalte kan krijgen in de reguliere Amsterdamse scholen en onder welke voorwaarden, is onderzocht op drie pilotscholen. Deze scholen werden bij het implementatietraject van de observatiefunctie begeleid door medewerkers van de divisie Speciale Onderwijszorg van de Bascule. Een van deze pilotscholen is de St. Janschool in samenwerkingsverband West. Marijke Bos, ondersteuning coördinatie samenwerkingsverbanden Amsterdam, sprak hierover met Dieneke Blikslager van de St. Janschool.

'De grootste kracht zit in de gelijke opgang en effectieve communicatie met de betrokken ouders. Bij de observatiefunctie formuleer je namelijk samen met de ouders en betrokken leerkracht

een concrete en eenvoudige interventie. Verder is het traject handelingsgericht en dus overzichtelijk en inzichtelijk voor iedereen. Daarnaast ligt het tempo van interveniëren hoog. Binnen

een aantal weken is al veel duidelijkheid rondom een casus', aldus Dieneke Blikslager, intern begeleider van de St. Janschool.

Handelingsscenario's

De St. Janschool heeft op basis van het toepassen van de observatiefunctie door de Bascule en in het kader van het schoolbeleid een viertal (standaard) handelingsscenario's uitgewerkt en deze in het schoolspecifieke protocol opgenomen. Blikslager legt uit waarom voor een dergelijke werkwijze gekozen is: 'Deze scenario's hebben als doel om leerlingen inzicht te geven over hun eigen gedrag en om zelfsturing te bewerkstelligen. Tegelijkertijd zijn de

Teamfoto 2009–2010 St. Janschool

scenario's zo uitgewerkt dat elke leerkracht er op een eenvoudige manier mee kan werken.' Vanuit deze (standaard)handelings-scenario's maakt de leerkracht samen met de intern begeleider een leerling specifiek handelingsplan waarin de concrete aanpak wordt beschreven.

Vervolgtraject

De St. Janschool heeft nu een jaar gewerkt aan de implementatie van de observatiefunctie. Op dit moment participeert de school in een vervolgtraject, waarbij de nadruk wordt gelegd op de inschakeling van externe hulp. 'Nu ontbreekt de hulp van een aantal cruciale partners. Voornamelijk ten aanzien van

Observatiefunctie

De observatiefunctie is een handelingsgerichte manier van werken voor kinderen die zich risicovol lijken te ontwikkelen, maar voor wie de aard van de gewenste hulp niet duidelijk is. Hier gaat het om een cyclische aanpak van opstellen, handelen en evalueren. Iedere cyclus heeft een duur van ongeveer drie weken.

De leerlingen worden door de leerkracht en de intern begeleider in de klas geobserveerd, waarna een plan van aanpak wordt opgesteld, dat gericht is op concreet handelen in de klas. Met dit handelingsplan wordt door de leerkracht in de klas aan de slag gegaan. Na drie weken wordt de gekozen werkwijze geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.

kinderen die kampen met uiteenlopende psychische en/of psychosociale problemen. De school kan vaak maar gedeeltelijk voorzien in de onderwijsbehoeften van deze kinderen. De Bascule is nu aan het onderzoeken hoe de ondersteuning ook voor deze kinderen kan worden gerealiseerd', vertelt Blikslager. Volgend schooljaar wordt de werkwijze integraal opgenomen in het zorgdeel van het schoolplan van de St. Janschool. Ook zal de observatiefunctie deel uit maken in de cyclus van handelingsgericht werken van de school.

Participeren in het implementatietraject van de observatiefunctie

Volgend schooljaar kunnen acht scholen starten met de implementatie van de observatiefunctie. De inschrijvingen en de intakegesprekken hiervoor vinden nu plaats. Voor meer informatie over de observatiefunctie of voor inzage in het onderzoek dat heeft plaatsgevonden, kunt u terecht bij de coördinator van het samenwerkingsverband.

Dieneke Blikslager, intern begeleider St. Janschool

Marijke Bos, ondersteuning coördinatie samenwerkingsverbanden Amsterdam

Consulenten Onderwijs Amsterdam en handelingsgericht werken

Consulenten Onderwijs Amsterdam (COA) werken al sinds 2003 voor de samenwerkingsverbanden (SWV'en) West, Zuid en Oost om de zorgstructuur binnen de basisscholen te versterken. Om te zorgen dat de COA haar doelstellingen kan realiseren, werken ze handelingsgericht en ondersteunen ze de methodiek handelingsgericht werken (HGW). Hoe zij dit doen, leest u hier.

Doelstelling

De inzet van de COA heeft als doel het systeem van leerlingenzorg en interne begeleiding op de basisscholen in het samenwerkingsverband te ontwikkelen en te versterken, zodat de leerkrachten en intern begeleiders hun onderwijs- en zorgaanbod beter kunnen afstemmen op de verschillende instructie- en ondersteuningsbehoeften van de kinderen.

Werkwijze

De consulent onderwijs bevraagt, ondersteunt, adviseert, confronteert, begeleidt en/of coacht de intern begeleider, de

directie en het team tijdens het doorlopen van een veranderingsproces voor een betere zorgstructuur op school. Hij/zij stelt zich op als een 'critical friend'. De werkwijze van de COA sluit aan bij HGW: een werkwijze die de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen beoogt te verbeteren.

Het implementeren van HGW

De COA is actief betrokken bij het vormgeven van HGW als methodiek op diverse scholen en zij ondersteunen de scholen bij het doorlopen van de verschillende fases die een implementatietraject kent. Daarnaast levert de COA een bijdrage aan de studiedagen die de SWV'en organiseren voor directeuren en intern begeleiders. Thema's op de studiedagen zijn Passend onderwijs en HGW.

Wat maakt de werkwijze van de COA nu juist zo handelingsgericht?

De COA:

- 1 gaat uit van de vraag en de ondersteuningsbehoefte van de school.
- 2 werkt vanuit een theoretisch kader, waarbij afstemming en wisselwerking het uitgangspunt zijn en de COA onderzoekt van daaruit altijd de samenhang tussen de verschillende factoren en actoren.
- 3 controleert steeds met de directeur en de intern begeleider de balans van draagkracht en draaglast en werkt vanuit de consequente benadering: 'Wat betekent dit voor de leerkracht in

de klas en welke ondersteuningsbehoefte heeft de leerkracht?'

- 4 onderzoekt en versterkt de kracht van de school: 'Wat werkt goed en kunnen we verder versterken?' en de school richt zich hiermee op haar sterke punten.
- 5 bevordert de constructieve samenwerking met kinderen door het samenwerken met de ouders en reflecteert zelf voortdurend op de samenwerking van de consulent onderwijs met de directeur en/of intern begeleider.
- 6 werkt doelgericht planmatig. Dit is terug te vinden is in de verslaglegging, het verbeterplan en de evaluatie.
- 7 werkt systematisch en transparant.

Een consulent onderwijs inzetten?

Er zijn twee startmogelijkheden voor de inzet van een consulent onderwijs:

- 1 De school dient zelf een aanvraag in voor de COA. Hierbij formuleert zij zelf de hulpvraag. Dit wordt met het schoolbestuur kortgesloten.
- 2 Het schoolbestuur bepaalt dat een traject moet worden gevolgd. Dit zal altijd gebeuren in overleg met de school en op grond van informatie over de Minimumstandaard, het inspectieoordeel en/of eigen informatie van het bestuur. Het bestuur bespreekt dit met de school. De opdracht aan de COA komt in dat geval van het schoolbestuur.

Simone van Dijk, consulent onderwijs bij de COA.

Meer weten?

Voor meer informatie kunt u terecht op www.viaamsterdam.nl of kunt u contact zoeken met Jan Hagen of Simone van Dijk: j.hagen@oog.nl en s.vandijk@oog.nl

De relatie tussen Ouder- en-Kindcentra en het primair onderwijs: 1+1=3

In heel Amsterdam en dus ook in West en Nieuw West zijn Ouder- en-Kindcentra (OKC's) gekomen die samen met basisscholen werken aan een sluitende aanpak van zorg. Wat bieden deze OKC's en wat levert de nieuwe samenwerking voor scholen, ouders en kinderen eigenlijk op? Wij vroegen het aan OKC-managers Greetje Spruyt (Oud-West) en Arianne Heijdenrijk (Osdorp).

Ouder-en-Kindcentra

'Samen kunnen we meer betekenen voor de kinderen en ouders die dat nodig hebben dan ieder van ons apart. Wij streven naar meerwaarde, naar 1+1= 3,' zegt Arianne Heijdenrijk. Greetje Spruyt voegt daar aan toe: 'Veel scholen weten eigenlijk nog niet zo goed wat ze bij ons halen kunnen. De samenwerking moet nog groeien en aan vertrouwen winnen.'

In alle stadsdelen en dus ook in West en Nieuw West zijn in de afgelopen periode OKC's opgericht. Het OKC volgt de opvoeding en ontwikkeling van kinderen en jongeren tot 23 jaar. In het OKC krijgen ouders hulp bij het opvoeden en kinderen ondersteuning bij het opgroeien. In het OKC werken verloskundigen, kraamverzorgenden, medewerkers van de jeugdgezondheidszorg (JGZ) samen met aanbieders van opvoedingsondersteuning als SEZO in Nieuw West (Osdorp) en Combiwel in West. Deze laatste twee verzorgen cursussen opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering en – voor kinderen die dat nodig – hebben sociale vaardigheidstrainingen.

Wat opvalt tijdens het gesprek is dat beide OKC-managers op zoek zijn naar intensieve samenwerking. Zij zijn ervan overtuigd dat kinderen, ouders, maar ook scholen veel kunnen hebben aan het OKC. De fusie van de stadsdelen heeft volgens de managers geen nadelen voor de net in alle 'oude' stadsdelen opge-

richte OKC's. Greetje Spruyt: 'De OKC's blijven regionaal maatwerk leveren en door de grotere schaal waarop ze nu gaan werken, verwachten wij dat we aan kwaliteit kunnen winnen.' Beide managers wijzen er op dat hun OKC een netwerkorganisatie is van waaruit verschillende aanbieders hun producten en diensten aanbieden. Positief is dat alle organisaties vanuit dezelfde uitgangspunten werken en via het OKC aan elkaar geschakeld zijn. Ideaal voor school en ouders.

4 november Lezing Positief opvoeden

Het OKC organiseert binnenkort een lezing over Positief opvoeden. Dit biedt directies en ib-ers van het basisonderwijs in (Nieuw) West een goede manier om kennis te maken met het OKC en daar gelijk al de vruchten van te plukken. Deze lezing vindt plaats op donderdag 4 november van 15.30 uur tot 17.30 uur op het OKC aan het Evertsweertplantsoen 3a in Osdorp. De bijeenkomst is vooral bedoeld voor de directie en ib-ers van basisscholen in Nieuw West. Belangstellenden uit West zijn uiteraard ook van harte welkom. De lezing gaat over 'Triple P' dat staat voor: Positief Pedagogisch Programma. Triple P is een methodiek voor opvoedingsondersteuning voor ouders met kinderen van 0 tot 16 jaar.

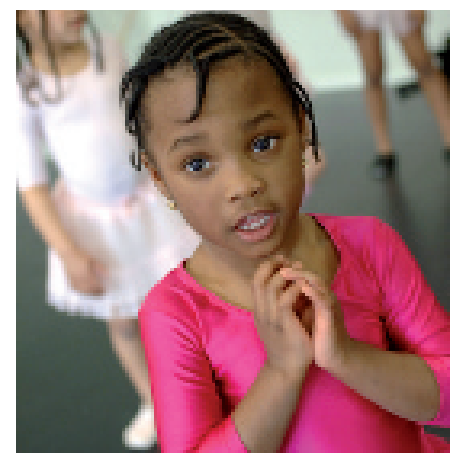
Zelfde taal

Amsterdam heeft ervoor gekozen dat alle professionals op het terrein van opvoed-

en opgroei-ondersteuning volgens de uitgangspunten van de Triple P methodiek werken. Arianne Heijdenrijk wijst er op dat het belangrijk is als instellingen (lees: inclusief scholen) werken vanuit dezelfde visie en de medewerkers dezelfde taal spreken. Het tijdig signaleren van bijzondere ondersteuningsvragen en het organiseren daarvan komt dan echt binnen handbereik. Greetje Spruyt vult aan: 'Onze uitdaging is om inhoudelijke verbinding tot stand te brengen met alle professionals en ouders in de school. Deze verbinding betreft preventieve activiteiten op het gebied van gezondheid, opvoedings-, opgroei-vragen en zorgcoördinatie.' Greetje wijst op de Amsterdamse multiprobleem gezinsaanpak (MPG-aanpak). Hierin vervult het OKC een coördinerende rol die zich nog aan het 'zetten' is. De relatie tussen wat school doet en het OKC moet daarbij zo helder mogelijk worden vastgelegd.

De OKC managers nodigen de scholen van harte uit om hun signalen en wensen met betrekking tot de ontwikkeling van het OKC aan hen kenbaar te maken. Dat kan via g.spruyt@west.amsterdam.nl en a.heijdenrijk@nieuwwest.amsterdam.nl.

Aart Nolen, coördinator swv West

REC 2 en 3 sluiten aan bij VIA Amsterdam

Het is al lang in voorbereiding, maar nu is het zover: REC 2 en 3 zijn aangesloten bij VIA Amsterdam. Dit is besloten door de schoolbesturen voor het primair en speciaal onderwijs van Amsterdam. Zij besloten dat VIA Amsterdam het centraal loket wordt voor de voorbereiding van cluster 2,3 en 4 indicaties, inclusief ondersteunende jeugdzorg en de verwijzingen naar het speciaal basisonderwijs (SBO) vanuit het primair onderwijs (PO). Ook voor advies over complexe onderwijssituaties kunnen scholen bij VIA terecht.

Veranderingen route indicatie-aanvragen

Voor SBO- en cluster 4 indicatieaanvragen kunnen ouders en basisscholen namens ouders al enige tijd terecht bij VIA Amsterdam. Sinds 19 april 2010 kunnen zij ook aanvragen voor indicaties REC 2 en 3 indienen bij VIA Amsterdam. Aanmelden voor indicaties voor het speciaal onderwijs (SO) kan vanaf deze datum alleen nog via de organisatie VIA Amsterdam.

Het gaat om aanvragen voor kinderen die ouder dan vier jaar zijn en een basisschool of school voor SBO bezoeken.

Aanvragen voor herindicaties en lopende aanvragen blijven voornamelijk door het aanmeldpunt van de SO-school behandeld worden. Ook voor de aanvragen vanuit voor- en buitenschoolse voorzieningen (Okido, Hopla, Kabouterhuis, RCA etc.) verandert er voorlopig nog niets. Alle scholen zijn inmiddels met een brief geïnformeerd over deze ontwikkelingen.

Uitbreiding expertise van VIA Amsterdam

Voor het behandelen van de aanvragen door de medewerker van VIA Amsterdam is expertise van de trajectbegeleiders van de SO-scholen beschikbaar. De VIA-me-

dewerkers beoordelen onder supervisie van deze trajectbegeleiders de aanvragen voor cluster 2 en 3. Op deze manier blijft de kwaliteit van de voorbereiding van de aanvragen op peil.

Evaluatie inwerktijd VIA-medewerkers

Tot en met de kerstvakantie 2010 werken trajectbegeleiders en medewerkers van VIA Amsterdam samen. Een evaluatie van deze inwerkperiode met advies voor een vervolgtraject wordt voorgelegd aan de besturen voor primair – en speciaal onderwijs. Via deze nieuwsbrief van het samenwerkingsverband zullen wij u op de hoogte houden van de ontwikkelingen.

Marit van Luijn, projectleider aansluiting REC 2 en 3 bij VIA.

Meer weten?

Mocht u nog vragen hebben, neem dan contact op met Marit van Luijn via m.vanluijn@oog.nl. Voor praktische vragen kunt u het beste terecht bij teamleider VIA, Lotte Raat via l.raat@oog.nl. Of via de coördinator van het samenwerkingsverband.

Learning by doing, de sluitende aanpak zorg groeit

In Amsterdam wordt, als onderdeel van het beleid Jong Amsterdam/Kinderen eerst, gewerkt aan de sluitende aanpak zorg. In het onderwijs zijn zorgbreedte-overleggen (ZBO) ingevoerd waar de school samen met externe partners be- kijkt welke ondersteuning aan kinderen en gezinnen kan worden geboden. In de verschillende wijken zijn Ouder- en Kindcentra (OKC's) gestart met als belangrijke onderdelen jeugdgezond- heidszorg, opvoed- en opgroeihulp en zorgcoördinatie. In alle stadsdelen is een coördinator risicogezinnen actief, die regie voert op de aanpak voor multipro- bleemgezinnen (MPG). Stedelijke afspraken zijn gemaakt en de structuren zijn neergezet, maar nu gaat het om de praktische invulling en verfij- ning. Er moet nog veel gebeuren om echt te kunnen spreken van een sluitende aanpak zorg.

Werkconferentie Lloyd Hotel

Sinds begin 2009 is in het project Learning by Doing gekeken hoe de sluitende aan- pak zorg in de praktijk gestalte krijgt. Zes leergroepen met professionals uit het ba- sisonderwijs en de OKC's hebben aandacht besteed aan de onderlinge samenwerking en bekeken wat er aan nadere afspraken en instrumenten nodig is om kinderen en gezinnen optimaal te ondersteunen. Het projectteam maakt nu een tussen- stand op. Op 28 april 2010 hielden zij in het Lloyd Hotel een werkconferentie met veel betrokkenen om de signalen 'Wat gaat er goed?' en 'Waar zitten nog knel- punten?' uit het project te bespreken.

Eind juni 2010 verschijnt de rapportage van deze tussenstand van Learning by Doing. Deze rapportage is vanaf dan te vinden op de website www.sluitende-aanpakzorg.nl. Inclusief alle door de leergroepen ontwikkelde instrumenten, zoals onder meer een gespreksprotocol voor casebespreking in het ZBO, tips voor het uitnodigen van ouders bij het ZBO en voorlichtingsmaterialen rond de rol en taken van verschillende externe partners van de school.

Opbrengsten Learning by Doing

In Learning by Doing heeft de project- groep veel betrokken professionals ont- moet zowel bij de scholen als bij de OKC's. Hieruit bleek allereerst dat betrok- kenen bij Learning by Doing eerder te- veel taken naar zich toe trekken dan te weinig. Ze kunnen winst behalen door elkaar beter te leren kennen en elkaars kennis te benutten.

Ten tweede, de OKC's en de coördinato- ren risicogezinnen dienen zich nog meer te profileren naar het onderwijs toe. De scholen zijn nog te weinig op de hoogte van hun diensten. Men geeft aan dat ze eerder willen worden ingeschakeld door de scholen. Dat lijkt nuttig en nodig, want nu zijn intern begeleiders vaak veel tijd kwijt aan de zorgtrajecten rond en- kele individuele leerlingen waar een sociaal-maatschappelijke problematiek speelt.

Verder hebben de intern begeleiders veel bilaterale contacten met allerlei instan- ties om ervoor te zorgen dat hun leerling de hulp krijgt die nodig is. Maar daar- door komt men vaak onvoldoende toe aan de eigen taken binnen de school, gericht op het bieden van een passend aanbod aan onderwijs, zorg voor alle leerlingen en de coaching van leerkrach- ten.

Het onderwijs moet nu uitermate goed bepalen welke zorg de school kan bieden en waar de grens ligt. Ook moet zij zor- gen voor een effectieve uitvoering van het zorgbreedteoverleg, op de hoogte te zijn van de mogelijkheden van externe partners, te vertrouwen op hun deskun- digheid en tijdig signalen door te geven. Aan de OKC's is de uitdaging om opti- maal aan te sluiten bij de school en om ondersteuning en zorg zoveel mogelijk naar de school toe te organiseren. Ook moeten de OKC's de zorgcoördinatie goed regelen en zorgen dat de school op de hoogte blijft van welk traject een kind of gezin volgt.

Inhoud tussenrapportage

In de tussenrapportage vindt u signalen, aanbevelingen en instrumenten over:

- optimaliseren van het zorgbreedte- overleg
- afstemming zorgstructuur en hande- lingsgericht werken (HGW)
- samenwerking basisschool en OKC's
- schoolmaatschappelijk werk en op- voedadvies
- jeugdgezondheidszorg
- leerplicht
- VIA Amsterdam
- de MPG-aanpak en de coördinator risicogezinnen
- de informatieoverdracht in de voor- schoolse periode
- het betrekken van ouders
- het privacy-vraagstuk

Tot slot, het projectteam hoopt dat ie- dereen vanuit hun eigen verantwoorde- lijk en rol kennis wil nemen van de er- varingen uit deze fase van Learning by Doing en de praktijksignalen serieus neemt. Ze hopen dat iedereen de nodige vervolgstappen neemt onderweg naar een Passend onderwijs- en zorgaanbod voor alle Amsterdamse kinderen. In Noord en Oost zijn er inmiddels al con- crete plannen om hiermee verder te gaan.

Caroline van Amerongen, projectleiding Learning by Doing

Agenda

Planning overleggen in 2010-2011 voor samenwerkingsverband West (onder voorbehoud)

Bestuurlijk overleg

30 september	11.00-13.00
25 november	11.00-13.00
17 februari	11.00-13.00
21 april	11.00-13.00
30 juni	11.00-13.00

Projectgroep HGW West

16 september	9.00 -11.00
11 november	9.00 -11.00 (reserve)
6 januari	9.00 -11.00
3 maart	9.00 -11.00 (reserve)
28 april	9.00 -11.00
16 juni	9.00 -11.00

Wijkgericht samenwerken Westerpark

1 september	9.00 -11.00	directies
3 november	9.00 -13.00	ib-ers en directie

De overige overleggen zijn nog niet vastgesteld, maar zullen aansluiten bij het interzuilare overleg van het (voormalige) stadsdeel Westerpark

Studiemiddag voor ib-ers en directie

17 maart	13.00 -17.00
----------	--------------

Kerngroep Passend onderwijs West

7 september	10.00-12.00
2 november	10.00-12.00 (reserve)
11 januari	10.00-12.00
8 maart	10.00-12.00 (reserve)
26 april	10.00-12.00
28 juni	10.00-12.00

Wijkgericht samenwerken Oud-West

6 september	13.00-15.00	directies
11 oktober	13.00-16.00	gezamenlijke studiedag
13 december	13.00-15.00	directies
7 maart	13.00-15.00	directies
4 juli	13.00-15.00	directies

Colofon West

Redactie:

Inschool
00G onderwijs en jeugd

Coördinatoren:

Aart Nolen,
a.nolen@oog.nl

Vormgeving:

Twin Media BV

Druk:

Zuidam Uithof

Aan de tekst van deze nieuwsbrief kunnen geen rechten worden ontleend.

De publieksversie van het zorgplan 2010-2011 zal binnenkort verschijnen. Kijk voor meer informatie en nieuws op www.viaamsterdam.nl.

